

Diplomová práce, zabývající se postavením družstva v tržním hospodářství, si kladla za cíl nastínit základní vývoj družstevní myšlenky a družstva jako právní formy v historii i v současnosti. Družstva jsou dodnes určitou částí veřejnosti (i odborné) považovány za určitý přežilý relikv socializmu, který nemá v moderním tržním hospodářství co pohledávat. Diplomová práce se snažila přesvědčit, že tomu tak rozhodně není a družstva rozhodně mají své místo v rámci tržního hospodářství v různých oblastech své činnosti.

V první úvodní kapitole diplomové práce byly nastíněny základní důvody proč byla diplomová práce na zvolené téma „Postavení družstva v tržním hospodářství“ napsána. Bylo poukázáno na to, že družstva v západních tržních ekonomikách standardně fungují a tvoří jejich stabilní součást.

Druhá kapitola, nazvaná stejně jako celá práce „Postavení družstva v tržním hospodářství“ vymezila cíle práce, jimiž bylo zmapování úlohy družstva a zejména právní úpravy družstva v tržním hospodářství, a to za pomoci popisu historického vývoje právní úpravy družstevnictví na území České republiky. Dále se kapitola zabývala postavením družstevního práva v obecném systému práva. Bylo konstatováno, že na samotnou existenci a zařazení družstevního práva do systému práva existuje více názorů, které nejsou jednotné.

Ve druhé kapitole byla též popsána současná právní úprava družstva, která vychází ze zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku. Následně byla rozebrána otázka postavení družstva jako podnikatelského subjektu v tržním hospodářství v rámci současných obchodněprávních předpisů a problém postavení družstva jako formálního, resp. fiktivního podnikatele.

Třetí kapitola se věnovala družstevním zásadám jakožto základním pravidlům družstevnictví a družstevního práva vůbec. Družstevní zásady tvoří univerzální systém, který překračuje národní právní řády jednotlivých zemí a mají celosvětový dosah. Proto též byly popsány mezinárodněprávní instituty jako mezinárodní definice družstva, mezinárodní družstevní zásady a též samotná mezinárodní organizace, tj. Mezinárodní druž-

stevní svaz. Dále bylo vyjmenováno tzv. družstevní desatero a popsány obecné družstevní zásady českého, resp. československého družstevnictví.

Ve čtvrté kapitole byly shrnuty základní právně ekonomické koncepce družstva. Právo a ekonomika tvořily v době počátečního růstu družstevního hnutí spojené nádoby, a proto jsou zde uvedeny základní koncepce. Družstevní hnutí vzniklo v Anglii, a proto kapitola začíná popisem anglických družstevních koncepcí včetně Rochdalského družstva, nazvaného Rochdalští spravedliví průkopníci. V subkapitole jsou uvedeny též základní rochdalské družstevní zásady, které tvořily základ pro obecné družstevní zásady popsané v předchozí kapitole. Pozornost je věnována též některým obchodněprávním zvláštnostem rozdělování družstevního zisku.

Mezi další základní koncepce byly zařazeny koncepce francouzské a německé. Zatímco Anglie byla nazvána kolébkou družstevního hnutí, Francie byla nazvána pokračovatelem rozvoje družstevních koncepcí. Byly též rozeznány některé základní francouzské družstevní teoretické směry jako asociacionismus a anarchismus. Německé družstevní koncepce pak byly spojeny zejména se jmény Schulze-Delitzsche a Raiffeisena, kteří položili základ úvěrovému družstevnictví fungujícímu do dnešních dnů.

Pátá kapitola diplomové práce se věnovala vývojovým tendencím družstevnictví tržního hospodářství v naší republice s ohledem na bytové družstevnictví. V úvodních stranách byl popsán zrod českého družstevnictví v podmínkách tržního hospodářství starého Rakouska a připomenuto, že české družstevnictví rozhodně nijak nezaostávalo za družstevnictvím anglickým, neboť první družstvo na území České republiky vzniklo v roce 1847, na území Československa pak dokonce jen rok po založení anglického družstva v Rochdale, tj. v roce 1845.

Kapitola se též věnovala popisu právních předpisů regulujících starorakouskou družstevní problematiku, zejména slavný zákon č. 70/1873 ř.z., o výdělkových a hospodářských společenstvech a jeho doplňky a novelizace. Připomenuty byly první a druhá reforma rakouského družstevního práva.

Prostor byl též věnován významu postavení družstevních svazů v rámci tržního hospodářství, což je problematika, která v současné České republice není dořešena do dnešních dnů. Družstevní svazy hrály v tržním hospodářství důležitou úlohu kontrolní

apod., která byla založena přímo zákonem. Domnívám se, že vzhledem k absenci právní úpravy v současném právním řádu by zmíněná úprava mohla být inspirující.

Druhá polovina páté kapitoly se věnuje postavení družstev v tržním hospodářství československé první republiky. Dobu československé první republiky lze označit za zlatou éru československého (resp. českého) družstevnictví, neboť kvalitní starorakouská právní úprava byla mírně doplněna a vznikl právně a ekonomicky velmi efektivní funkční celek.

Na závěr páté kapitoly byl věnován prostor pro družstevnictví v období tzv. Protektorátu, kdy byla družstva povinně sdružována dle německého korporativního modelu do svazů.

Šestá kapitola se zabývá socialistickou koncepcí družstva v letech 1948 – 1989. Přestože tato diplomová práce se zabývá postavením družstva v tržním hospodářství, domnívám se že tato socialistická koncepce představovala natolik závažný zásah do celkového družstevního vývoje na území České republiky (resp. Československa), že považuji za naprostou nezbytnost tuto koncepci alespoň v základních rysech popsat.

Mnoho odborníků na družstevní právo označuje socialistickou koncepcí družstva jako „deformaci“. Termín „deformace“ se skutečně vyskytuje v mnoha odborných článcích a lze s ním souhlasit. Základní družstevní myšlenky byly překrouceny a násilnou kolektivizací dle sovětského vzoru byla zasazena drtivá rána družstevní formě jako celku.

Uvést socialistickou koncepcí družstva bylo též nezbytné kvůli tomu, že postavení družstva po roce 1989 je spojeno s nápravami socialistických deformací formou tzv. transformace družstev (které však bohužel někdy založily právní deformace nové).

V období socialistické koncepce též vznikl právní dualismus, kdy družstva zemědělská byla upravena zvláštní právní úpravou, zatímco družstva ostatní měla taktéž svoji zvláštní právní úpravu.

Je popsáno i začlenění družstev do hospodářského zákoníku v roce 1964 a pozdní právní úpravy socialistické koncepce.

V sedmé kapitole je rozebrána transformace družstev po roce 1989, což má přímou návaznost na socialistickou družstevní koncepcí, neboť bez ní by nebylo co transformovat. Kapitola se věnuje období do přijetí obchodního zákoníku i následnému začlenění

družstva do nově vzniklého obchodního zákoníku, účinného od 1. ledna 1992. Je připomenuto, že toto začlenění a právní úprava družstva obchodním zákoníkem nemá v českém, resp. československém, právu tradici a historicky byla vždy preferována spíše úprava samostatným zákonem zohledňujícím družstevní specifika.

Sedmá kapitola se též věnuje samotné družstevní transformaci pomocí transformačního zákona, který doplnil nový obchodní zákoník. Transformační zákon patří mezi významné polistopadové právní normy vztahující se k družstevnímu právu, a proto je mu věnován patřičný prostor. Zmíněny jsou též některé výkladové právní problémy v souvislosti se zněním transformačního zákona.

Samostatná subkapitola v rámci sedmé kapitoly je věnována též problematice obnovy úvěrního družstevnictví na území České republiky. Jak je připomenuto hned v úvodu subkapitoly, právě úvěrní družstevnictví bylo nejstarší družstevní formou na území České republiky, resp. Československa, takže jej nelze v této diplomové práci neuvést. Vlna krachů družstevních záložen se dotkla mnoho občanů České republiky a zasela též nedůvěru vůči úvěrnímu družstevnictví jako celku, která je jen pomalu překonávána.

Závěr sedmé kapitoly je věnován nadnárodní družstevní právní formě, tj. evropskému družstvu, na úrovni evropského práva a též na úrovni národního českého práva. Rozebráno je též promítnutí evropské právní úpravy do českého národního práva.

Osmá kapitola popisuje vývoj bytového družstevnictví po roce 1989. Popisuje základy a průběh bytové transformace v české právní úpravě včetně komparace původního vládního návrhu zákona o vlastnictví bytů a jeho proměně během legislativního procesu. Kapitola se též zabývá tzv. malými bytovými družstvy a jejich rolí v tržním hospodářství.

Závěr osmé kapitoly je nazván „Bytové družstevnictví dnes“ a věnuje se následnému vývoji právní úpravy bytového družstevnictví do dnešní doby. Zahrnuje jednak některé zásadní novelizace zákonů zabývajících se bytovou problematikou, jednak podporu družstevní výstavby a jednak otázky sdružování a kontroly družstev.

Předposlední devátá kapitola souvisí s členstvím autora diplomové práce v Pražském stavebním bytovém družstvu, které bylo v průběhu 90. let tzv. „tunelováno“. Na příkladu z praxe je ukázána odvrácená tvář transformace českého bytového družstevnictví a vývoj soudní judikatury včetně ústavněprávní judikatury.

Vzhledem k souvisejícím otázkám převodů bytů do vlastnictví členů družstev byla do předposlední deváté kapitoly zařazena též problematika převodů bytů.

Přínos diplomové práce lze spatřovat zejména v originálním pohledu na problematiku družstev a českého družstevního práva propojením poznatků z historického vývoje družstevní právní úpravy se soudobou právní úpravou a poukázáním na některé nedostatky současné družstevní právní úpravy.

Taktéž jsem se snažil využít své poznatky získané členstvím v Pražském stavebním bytovém družstvu a popsat nezáviděníhodný stav Pražského stavebního bytového družstva, jehož problémy byly založeny v hluboké minulosti počátků družstevní transformace, ale družstevníci se s nimi musí vyrovnávat dodnes.

Na závěr nezbyvá než popřát družstevnímu hnutí větší rozvoj a našim zákonodárcům přijímání kvalitní družstevní legislativy, aby se zaplnily některé mezery, které v družstevní legislativě stále přetrvávají.